

«Το εργαστήρι θέλει 101 πράγματα. Το εκατοστό πρώτο είναι το φτερό της κότας»

/ [Γενικά Θέματα](#) / [Ειδήσεις και Ανακοινώσεις](#)

Τέσσερις υφάντρες από την Κρήτη ξαναζωντανεύουν τον αργαλειό μέσα από το Φεστιβάλ της Ιεράπετρας και μιλούν στην «Κ» για μοτίβα, μνήμες αλλά και την ανάγκη να μη χαθεί η τέχνη της ύφανσης

Δεν έφταναν τα πόδια μου κάτω και όπως πάτησα, η σαίτα έφυγε και μου έσκισε το υφαντό. Και λέω τώρα, τι να πω στη μάνα μου; Οτι το φάγανε τα ποντίκια;» Η Πόπη Τζεβελεκάκη γελάει. Η ανάμνηση είναι ζωντανή, από την πρώτη φορά που κάθισε στον αργαλειό, παιδί ακόμα, σ' ένα ορεινό σπίτι στη «Σπηλιά του Δράκου», κοντά στο Καλό Νερό Λασιθίου. Η μητέρα της ήταν η πρώτη δασκάλα, αλλά γρήγορα βρήκε τα πατήματα μόνη της. Μεγαλώνοντας, ύφαινε για την πεθερά της, για τα παιδιά της, για το σπιτικό της. «Όταν παντρεύτηκα, έβαλα κατευθείαν

αργαλειό και άρχισα να υφαίνω. Υφανα στην πεθερά μου χαλιά», θυμάται. Με 92 χρόνια ζωής και σχεδόν έναν αιώνα εμπειρίας γύρω από τον αργαλειό, δεν έχει ξεχάσει τίποτα: τα μοτίβα, τις σαΐτες, την υπομονή, τη δύναμη που χρειάζεται, αλλά και την ικανοποίηση που της δίνει.

Η υφάντρα Πόπη Τζεβελεκάκη έχει περάσει σχεδόν έναν αιώνα ζωής με τον ήχο του αργαλειού να τη συνοδεύει.

Η Πόπη είναι μία από τις υφάντρες που συμμετέχουν στο Φεστιβάλ Αργαλειών & Υφανσης, μια πρωτοβουλία της πολιτιστικής οργάνωσης ECCE!, που φέρνει στο προσκήνιο μια τέχνη ξεχασμένη, αλλά όχι χαμένη. Το φεστιβάλ πραγματοποιείται στην Ιεράπετρα, 7-9 Αυγούστου, με εκθέσεις, εργαστήρια, συμμετοχικές δράσεις, ταινίες και καθημερινά ανοιχτά εργαστήρια στο 2ο Πειραματικό Δημοτικό Σχολείο. Εκεί, υφάντρες και συλλογικότητες από όλη την Κρήτη μοιράζονται γνώσεις, μοτίβα και εμπειρίες και προσκαλούν το κοινό να αγγίξει τον αργαλειό, όχι ως μουσειακό έκθεμα, αλλά ως ζωντανό εργαλείο δημιουργίας. Για την Πόπη άλλωστε, η ύφανση δεν είναι απλώς τεχνική. Είναι γνώση, μνήμη και αξιοπρέπεια. «Η ύφανση είναι κάτι πολύ προσωπικό. Είναι κυρίως τεχνική για μένα. Και είναι η αλήθεια ότι όποιος ξέρει το υφαντό και την τεχνική έχει μία δική του γνώση και μία υπεροχή. Είναι πολύ αξιόλογο πράγμα». Της αρέσει να υφαίνει λουλούδια γιατί, όπως λέει, «είναι πολύ ιδιαίτερα και μ' αρέσει να κάνω διάφορες μορφές» και θυμάται καλά τις εποχές που η τέχνη αυτή μπορούσε να λειτουργήσει ως σανίδα σωτηρίας. «Η μάνα μου είχε 9 αγόρια και εγώ ήμουν η τελευταία. Αλλά αυτά τα 9 αγόρια τα είχε σώσει με τα υφαντά που τους ύφαινε σε δύσκολες εποχές. Μάλιστα, δίμιτα πανιά ήταν τότε. Είναι πολύ σημαντικό πράγμα το υφαντό. Μπορεί να σώσει

ολόκληρες οικογένειες και να κρατήσει μνήμη. Είναι ιερό πράγμα». Αν και δεν βλέπει σήμερα αρκετό ενδιαφέρον από τους νέους, εξακολουθεί να ελπίζει. Και, σχεδόν σαν ξόρκι, θυμάται ένα παλιό μυστικό: «Το εργαστήρι για να ξεκινήσει να υφαίνει θέλει 101 πράγματα και το εκατοστό πρώτο είναι το φτερό της κότας, που το βάζανε στη σαίτα».

«Η γυναίκα μίλησε μέσα από τον αργαλειό»

Η Μάχη Κουφάκη δεν μεγάλωσε στην Κρήτη, αλλά στον Πειραιά. Η υφαντική μπήκε στη ζωή της αργότερα, όταν εγκαταστάθηκε στο νησί και ξεκίνησε να πειραματίζεται με έναν παρατημένο αργαλειό. Σήμερα, η ίδια είναι η εμπνεύστρια του Φεστιβάλ Αργαλειών & Υφανσης, που οργανώνει η ECCE! Βλέπει την ύφανση ως μια πράξη βαθιά οικολογική, αλλά και πολιτιστική. «Με αφορμή έναν παρατημένο αργαλειό και με τη διάθεση να εφαρμόσω μία περιβαλλοντική-οικολογική άποψη για τα πράγματα τα σημερινά», λέει, «προσπάθησα να φέρω το μουσείο κοντά στην κοινωνία, επιλέγοντας να κάνω μαθήματα υφαντικής για μία τέχνη η οποία είναι και ανακύκλωση, είναι και οικολογία, είναι και δημιουργία και κυρίως είναι κάτι που πρέπει τα παιδιά να ασχοληθούν μαζί του σαν χειροτεχνία».

Ηταν η κυριαρχία της γυναίκας πάνω σε μία πατριαρχική κοινωνία. Ηταν αναγκασμένη να υφαίνει –είτε ήθελε είτε όχι– όμως εκεί κυριαρχούσε και άφηνε τα όνειρά της, τα ύφαινε

Η δική της εμπειρία με τον αργαλειό έχει να κάνει με την προσωπική μαγεία της πρώτης φοράς και τη χαρά να τη μοιράζεται. «Η πιο ζωηρή ανάμνηση που έχω είναι όταν έκατσα στον αργαλειό και ξεκίνησα να φτιάχνω το πρώτο μου ύφασμα. Αυτό για μένα ήταν κάτι μαγικό. Και δεν ήταν μόνο για μένα αλλά και για τα εγγόνια μου, τα οποία ήταν παρόντα και τους άρεσε πάρα πολύ». Αγαπά τα γεωμετρικά μοτίβα — ίσως επειδή της αρέσουν τα μαθηματικά. Αλλά για εκείνη, τα μοτίβα δεν είναι διακοσμητικά. Είναι ψυχικά αποτυπώματα. «Υπάρχουν έργα υφαντά τα οποία αναφέρονται στην ιστορία του τόπου, στην προσωπική της ψυχосύνθεση, στην προσωπική της ψυχής. Οποσδήποτε τα μοτίβα είναι η προσωπική ψυχосύνθεση. Η θλίψη της, η καταπίεση της, η χαρά της, η περηφάνια της». Πιστεύει ότι μέσα στον αργαλειό, οι γυναίκες αποτύπωναν κάτι περισσότερο από τέχνη: αποτύπωναν τις φωνές τους. «Πιστεύω ότι η γυναίκα μίλησε μέσα από τον αργαλειό. Ηταν η κυριαρχία της γυναίκας πάνω σε μία πατριαρχική κοινωνία. Ηταν αναγκασμένη να υφαίνει –είτε ήθελε είτε όχι– όμως εκεί κυριαρχούσε και άφηνε τα όνειρά της, τα ύφαινε».

Η Μάχη Κουφάκη, εμπνεύστρια του Φεστιβάλ Αργαλειών & Υφανσης στην Ιεράπετρα

Η ίδια βλέπει ενδιαφέρον, ακόμα κι από άντρες, αν και αναγνωρίζει πόσο βαθιά έχει ριζώσει η ιδέα πως ο αργαλειός είναι «γυναικεία υπόθεση». «Πολλοί έχουν πει ότι θα ήθελαν πάρα πολύ να υφαίνουν, αλλά, ξέρετε, μία πατριαρχική κοινωνία δεν έχει δώσει στους άντρες την κουλτούρα να υφαίνουν χωρίς να ντρέπονται. Ωστόσο μετά την εξέλιξη του οικιακού αργαλειού, από τις αρχές του 19ου αιώνα που ο αργαλειός γίνεται βιομηχανικό εργαλείο, οι υφαντές είναι μόνο άντρες. Καμία γυναίκα». Αν είχε να υφάνει ένα μήνυμα στον αργαλειό, θα ήταν απλό και ξεκάθαρο: «Ας πάρουμε τη ζωή μας στα χέρια μας».

«Αμα καθίσει κάποιος σε αργαλειό, δεν ξεκολλάει»

Η Καλλιόπη Καπαράκη είναι 80 ετών. Μεγάλωσε ανάμεσα στον Χριστό και τον Ξηρόκαμπο, δύο χωριά του Λασιθίου. Από μικρή πηγαινοερχόταν ανάμεσά τους, όπως «πηγαίνοερχόταν» και ανάμεσα στο σχολείο και τον αργαλειό. Ωπου

τελείωσε το γυμνάσιο και παντρεύτηκε. Και τότε σταμάτησε να υφαίνει. Όχι γιατί ήθελε, αλλά γιατί έτσι έτυχε. Όμως, όπως λέει, της έλειπε τόσο πολύ που κάποτε ευχήθηκε να υπήρχε μια βιοτεχνία, μόνο και μόνο για να πηγαίνει να δουλεύει στον αργαλειό.

Η Καλλιόπη Καπαράκη κάποτε ευχήθηκε να υπήρχε μια βιοτεχνία, μόνο και μόνο για να πηγαίνει να δουλεύει στον αργαλειό.

Το τελευταίο ύφασμα που έφτιαξε πριν τον γάμο –με τριανταφυλλιές– το κράτησε. «Το αγαπάω πάρα πολύ. Και το έχω ακόμα». Η επιστροφή της στην ύφανση, δεκαετίες μετά, ήρθε με ένα τηλεφώνημα από τη Μάχη Κουφάκη. Η συμμετοχή της στο φεστιβάλ είναι για την Καλλιόπη μια μικρή γιορτή. «Λέω: “Κοίτα που μετά τόσα χρόνια θα ξαναπάω στον αργαλειό”. Οπότε πέταξα από χαρά». Για εκείνη, η ύφανση είναι τεχνική — αλλά όχι μόνο. Θέλει επιμονή, γνώση και αγάπη. «Αμα καθίσει κάποιος σε αργαλειό, δεν ξεκολλάει. Θα μαγευτεί». Το έχει δει και στα εγγόνια της, που δουλεύουν παιδικούς αργαλειούς στα σχολεία. Και η ίδια τους δείχνει πώς. Σαν να ξανανοίγει έναν δρόμο, ήσυχα. Ξέρει πως σήμερα η ύφανση χρειάζεται στήριξη για να υπάρξει. «Ο νέος κόσμος σήμερα δεν έχει ενδιαφέρον και στρέφεται αλλού. Αλλά άμα βοηθηθεί η τέχνη και προωθηθεί, ο κόσμος θα την εκτιμήσει καλύτερα. Αλλιώς είναι δύσκολο από μόνος του να την ανακαλύψει. Στα χωριά που ζούσαμε εμείς, το κάθε χωριό είχε ξεχωριστά υφαντά. Ήταν θέμα ταυτότητας».

«Ο αργαλειός είναι τρόπος ζωής και δημιουργίας»

Η Πόπη Σιγανού υφαίνει για δεκαετίες και είναι ενεργό μέλος της ΚοινΣΕπ «Το Ξόμπλι της Κριτσάς», ενός ζωντανού πυρήνα γνώσης, δημιουργίας και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η Πόπη Σιγανού είναι 71 ετών και υφαίνει εδώ και δεκαετίες. Εμαθε στα 21 της και από τότε δεν σταμάτησε. Τα πρώτα της υφαντά ήταν κιλίμια και κουρελούδες. Πριν όμως ακόμα πιάσει τη σαίτα στα χέρια της, θυμάται τη γιαγιά της να επεξεργάζεται λινάρι στο χωριό. Ήταν μόλις 10-11 ετών τότε, αλλά η εικόνα της πρώτης ύλης και του μόχθου της έμεινε βαθιά χαραγμένη. Σήμερα, είναι ενεργό μέλος της ΚοινΣΕπ «Το Ξόμπλι της Κριτσάς», ενός ζωντανού πυρήνα γνώσης, δημιουργίας και πολιτιστικής κληρονομιάς. Μαζί με την ομάδα της συμμετέχει στο Φεστιβάλ με τη δράση του «Στημονιού» και με διάλεξη για τα μοναδικά ξόμπλια (σ.σ. κεντήματα, στολίδια πάνω σε υφάσματα) της Κριτσάς και της Ανατολικής Κρήτης. Για την Πόπη, η μεγάλη πρόκληση είναι να κρατηθεί η ύφανση ζωντανή. Παρατηρεί πάντως μεγαλύτερο ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια, ειδικά από ξένες -Γαλλίδες και Αγγλίδες- αλλά και κάποιους άντρες. «Τους υποδεχόμαστε με μεγάλη χαρά. Και όταν έρχονται άντρες, μας χαροποιεί ιδιαίτερα». Κι αν είχε απέναντί της ένα παιδί που κάθεται για πρώτη φορά μπροστά σε παιδικό αργαλειό, τι θα του έλεγε; «Οτι χρειάζεται μεγάλη αγάπη και θαυμασμός για αυτό που ξεκινάει να κάνει. Γιατί θα αρχίσει να υφαίνει από μικρή ηλικία και τα όνειρα της

ζωής του».

Το Φεστιβάλ Αργαλειών & Υφανσης, μια πρωτοβουλία της πολιτιστικής οργάνωσης ECCE!, φέρνει στο προσκήνιο την παραδοσιακή τέχνη του αργαλειού μέσα από εκθέσεις, εργαστήρια, συζητήσεις, ταινίες και συμμετοχικές δράσεις. Στη γιορτή συμμετέχουν υφάντριες και συλλογικότητες από όλη την Κρήτη, με καθημερινές δράσεις από τις 17:00 στο 2ο Πειραματικό Δημοτικό Ιεράπετρας. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει δράσεις για ενήλικες και παιδιά, εισαγωγικά εργαστήρια, συναντήσεις με υφάντριες και πρωτότυπα μοτίβα από κάθε γωνιά της Κρήτης.

kathimerini.gr